

Marija Stanonik, ur., *Traditiones*: Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje, št. 26/1997. Ljubljana 1997, 470 str.

V zadnjih nekaj letih je zbornik *Traditiones* pod uredništvom dr. Marije Stanonik dobil nekoliko drugačno vsebinsko podobo, saj se je urednica odločala za tematske številke. Vsakokratna tema je bila označena že na platnicah zbornika. 23. številka ima naslov *Naš živi jezik* in prinaša jezikoslovne teme, 24. številka je posvečena slovstveni folklori, 25. nosi naslov *Besede in reči*. Zadnja, 26. številka z naslovom *Res Slovenica – quo vadis?* pa je posvečena vprašanju slovenske narodne identitete oziroma prepoznavnosti. Tema bo zanimiva za širši krog bralcev in za raziskovalce različnih humanističnih in družboslovnih strok, saj obravnava več vidikov, ne samo etnološkega.

Urednica je skušala osvetliti vprašanje slovenske identitete z različnih zornih kotov, zato je k sodelovanju v zborniku povabila strokovnjake različnih strokovnih usmeritev. Odzvali so se ji poleg družboslovcev še biolog, geograf, jezikoslovci, zgodovinarji, literarni zgodovinarji in strokovnjaki, ki se ukvarjajo s slovenskim izseljenstvom in zamejstvom. Urednica je prispevke vključila v že ustaljene razdelke, ki jih pozna zbornik *Traditiones*: najprej so Razprave, za njimi pa sta razdelka Gradivo in Razgledi. Sledijo še druge stalne rubrike, kot so knjižne ocene in krajši priložnostni članki. Ne glede na to, v katerem razdelku so prispevki objavljeni, se vsebinsko nanašajo na vprašanje narodne identitete oziroma na probleme, ki jih urednica predstavi in analizira v daljšem uvodnem prispevku. Gre za slovenski prostor, čas, jezik, umetnost, značaj in vero. Drugi del uredničinega razmišljanja, ki je pravitako podprt s članki v zborniku, je posvečen simbolom slovenske identitete v slovenski publicistiki pa slovenskemu zamejstvu, izseljenstvu in slovenski prihodnosti.

Navada je, da predstavitve sledijo zaporedju člankov v zborniku. Tu pa izjemoma najprej predstavljam teme in članke o slovenskem izseljenstvu in zamejstvu, ki bodo najbrž še posebej privlačni za bralce *Dveh domovin*.

V razdelku Gradivo objavlja pet avtorjev svoje prispevke o Slovencih po svetu: Antonija Bernard prikazuje v članku Slovenski priseljenci v Franciji splošno sliko slovenskih izseljencev v tej državi. Etnologinja Nives Sulič, ki je večino svojega raziskovalnega dela posvetila Slovencem v Ameriki, objavlja prispevek Rodila sem se v Clevelandu in sem Slovenka, v katerem opisuje zgodovino slovenskega priseljevanja v ZDA in obravnava generacijske spremembe in z njimi povezane oblike slovenske identitete med izseljenci. Avtorica opozarja še na

simbole, s katerimi več generacij ameriških Slovencev izraža svojo etnično pripadnost. Jože Plevnik iz Toronta razmišlja o identiteti kanadskih Slovencev in predstavlja vlogo Cerkve pri ohranjanju t.i. slovensko-kanadske identitete v članku *Cerkev in slovenska identiteta v Kanadi*.

Zvone Žigon, mladi raziskovalec na Inštitutu za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, opozarja na pri nas nekoliko manj raziskano temo o politični kulturi kot načinu ohranjanja narodne identitete pri južnoameriških, zlasti argentinskih Slovencih (*Politična kultura med Slovenci v Južni Ameriki*). Gre za teoretičen pristop k temeljnim sociološkim in antropološkim pojmom. Nato pa avtor skozi pogled izseljencev opiše politično kulturo argentinskih Slovencev nekoč in danes. Mislim, da je še posebej zanimiva sedanjost, saj po avtorjevem mnenju politične razmere v Sloveniji vplivajo na zavest Slovencev v Argentini, kjer se slovenska »politična« emigracija srečuje s potrebo po zasuku k zgolj narodnostnemu.

Z Inštituta za slovensko izseljenstvo sodeluje s prispevkom še Breda Čebulj - Sajko (*Identitete*, kot jih pišejo življenjske zgodbe izseljencev). Že naslov pove, da avtorica osvetljuje vprašanje identitete skozi optiko izseljenskih avtobiografij. Čeprav so neobjavljene avtobiografije že dolgo znane etnologom kot dragocen vir, pa jih šele mlajše generacije raziskovalcev vključujejo v svoje raziskave. Avtorica najprej opredeli pojma avtobiografije in identitete, nato pa na podlagi lastnega terenskega dela med Slovenci v Avstraliji pokaže pomen osebnih pričevanj za raziskovanje identitete pa tudi razdvojenosti.

V razdelku *Razgledi* je intervju urednice z Edom Škuljem, ki je dolgo živel v Argentini. Škuljevi odgovori kažejo pot in življenje tipične emigrantske družine. »Tipične« zato, ker gre za politično emigracijo, v kateri je intervjuvanec preživel osemnajst let.

Štirje prispevki v rubriki *Gradivo* so posvečeni slovenskemu zamejstvu. V članku *Rož, Podjuna, Zilja... moja domovina* narod moj trpin avtorja Teodorja Domeja beremo o narodnoidentitetnem vprašanju koroških Slovencev. Avtor se opira na živa pričevanja preprostih ljudi, vključuje pa še literarna besedila slovenskih koroških pisateljev.

Porabska etnologinja Marija Kozar - Mukič nas v prispevku *Kdo smo?* seznanja z identiteto Slovencev med Muro in Rabo na Madžarskem in pojasni različna poimenovanja za porabske Slovence, kakor jih skozi čas navajajo latinski, nemški, madžarski in slovenski viri. Tržačan Peter Rustja je avtor prispevka »Na začetku ni bilo nič« – Slovenska identiteta in Trst v časopisnih člankih v drugi polovici 19. stoletja, v katerem osvetljuje nekatere pojave, »ki so vplivali na

razvoj mentalitete in identitete Slovencev v Trstu«. Zelo malo pa poznamo problematiko Slovencev v Bosni in Hercegovini, ki nam jo odkriva slovenski Sarajevčan Dragutin Murko v članku Ob stoletnici ustanovitve Slovenskega omizja, prvega društva sarajevskih Slovencev. Že na začetku razdelka je primerjalni članek Monike Kropelj K vprašanju slovenskih in hrvaških značilnosti v ljudskem pripovedništvu Primorja in Istre, v katerem avtorica analizira razlike in sorodnosti v mentaliteti Hrvatov in Slovencev.

Razdelek Razgledi se pričinja z razmišljanjem tržaške pisateljice Zore Tavčar, ki iz osebnih izkušenj osvetljuje probleme poučevanja slovenščine na Tržaškem (Štiri desetletja s slovenščino v zamejstvu). Na pedagoških izkušnjah temelji tudi članek Žive Gruden Narečje in ljudsko izročilo kot sredstvo oblikovanja otrokove zaznave lastnega okolja v vrtcu. Avtorica podaja lastne izkušnje pri vključevanju narodopisnega izročila v vzgojni proces mladih zamejcev.

Furlanski raziskovalec, jezikoslovec in narodopisec Roberto Datpit poroča o mladinskem raziskovalnem taboru v Kanalski dolini leta 1997. Sledijo še zapisi Polone Šega (Migracije v interdisciplinarnem in mednarodnem kontekstu), Zore Žagar (Slovensko pomorsko ribištvo skozi stoletja od Trsta do Timave), Vere Smole (»Jezik je zrcalo, je zgovorna priča narodove zgodovine«), Helene Ložar - Podlogar (Tudi Hacquet naj bi bil del kulturne dediščine) in zapis Staneta Grande (Narodna identiteta – neizčrpana tema za slovensko humanistiko in družboslovje).

Seveda pa daje zborniku osnovni ton najboljšeje razdelek Razprave, v katerem objavlja devetnajst avtorjev iz različnih humanističnih in družboslovnih strok. Geografski oris Slovenije pričinja Drago Perko z razpravo Slovenija na stiku velikih evropskih pokrajinskih enot, iz katere izvemo, da je na svetu le petdeset držav, ki so manjše od Slovenije. Vendar pa tudi večje in velike države večinoma ne poznajo take geografske, biološke in kulturne pestrosti kot Slovenija. Prav ta pestrost pa naj bi bila njena prednost. Na prvi pogled je nekoliko nenavadna razprava Mitje Zupančiča in Vere Smole, saj primerjata navidez neprimerljive stvari. V članku Primerjava med kartami fitogeografskih, dialektoloških in etnoloških območij Slovenije ugotavljata, da se meje omenjenih območij relativno dobro ujemajo.

V drugem delu Razprav so objavljeni prispevki Alenke Šivic - Dular, Nikolaja Mikhailova in Janeza Kebra. Šivičeva v članku Na sledi (arhaičnih) predstav in uver piše o etimološkem vidiku besede pikapolonica in o različnih poimenovanjih zanjo in ugotavlja, da je pikapolonica povezana z vrsto starosvetnih

predstav, večinoma iz kresnega časa. Nikolaj Mikhailov predstavlja baltsko in slovansko mitologijo, ju povezuje s slovensko in poskuša rekonstruirati drobce slovenskega poganstva z baltoslovanskimi mitološkimi pojavi. Naš znani »imenoslovec« Janez Keber pa predstavlja osebna imena v Sloveniji kot dokazila slovenske identitete.

Tretji in četrti del Razprav sta namenjena zgodovinskim in jezikoslovnim vprašanjem. France Jakopin predstavlja »osebne izkaznice« udov Mohorjeve družbe v letih 1868–1877, Andrej Vovko pa ameriške Mohorjane v letih 1901–1916. O etnični identiteti s stališča sociolingvistike piše Ljudmila Bokal, ki analizira pisma štirih oseb, ki so dalj časa živele v Srbiji, in razčlenja jezikovne interference oziroma elemente srbščine v slovenščini piscev pisem. V razpravi Mirka Križmana interferiran jezik kot identiteta neke manjšine beremo o Slovencih na avstrijskem Štajerskem (Radgonski kot) in o njihovi jezikovni kompetenci.

Peti razdelek prinaša razprave Jana Makaroviča (Slovenska identiteta kot meja in kot razlika), Janeza Juhanta (Prispevek Cerkve k slovenski narodnosti istovetnosti), Albine Nečak - Lük (Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru), Jožeta Toporišiča (Iz kmečke srenje v meščanski svet izobražencev. Ob primeru Jerneja Kopitarja), Damjana J. Ovsca (Segmenti meščanske identitete), Rajka Muršiča (O lokalnoglobalnih identifikacijah) in Mojce Ravnik (Pretrgan kulturni razvoj iz roda v rod in težave z identiteto). Razprave zaključujeta študiji dveh slovenskih literarnih zgodovinarjev. Taras Kermauner piše o identiteti in drugosti v slovenski dramatik, Jože Pogačnik pa je obdelal zanimivo temo o slovenski literarni identiteti, ki jo razčlenjuje ob Cankarjevih *Hlapcih* v slovenski in hrvaški kritiki.

Traditiones prinaša na koncu dragocen seznam ustanov za Slovence v zamejstvu in po svetu. Ne gre le za spisek inštitucij in družb, ampak je predstavljeno še njihovo delo s kratko kronologijo delovanja inštitucij. Slovo od *Traditiones* je poslovilni članek dosedanje urednice Marije Stanonik, v katerem natančno razčleni vsebino pričujočega zbornika in dodaja še nekaj misli o slovenski nekomercialni periodiki.

Čeprav je zadnja številka *Traditiones* po obsegu zelo zajetna, je jasno, da tematika še zdaleč ni izčrpana in zato urednica sama poudarja, da bi tovrstna vprašanja »zaslužila vsaj tri zvezke: a) o identiteti slovenskega naroda z lastno državo; b) slovensko zamejstvo; c) slovensko izseljenstvo«. To razumem tudi kot prošnjo etnologom, da bi se te problematike lotili s svojega zornega kota. Vendar je npr. vsaj slovensko izseljenstvo že raziskovalno in institucionalno

»pokrito« in o njem izhajajo stalne ali občasne interdisciplinarne publikacije. Nekaj pa je treba reči še o etnični identiteti.

Marko Terseglav